

Beleidsaanbevelingen voor het duurzaam realiseren van de combinatiefunctie kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang

GELEERDE LESSEN UIT HET DUJO-PROJECT

Deze publicatie met beleidsaanbevelingen over de combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* kwam tot stand in het DuJo-project.

VBJK (Centrum voor Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen) coördineerde dit project. **Arteveldehogeschool** en **VVSG** zetten als projectpartners mee hun schouders onder dit project.

REFERENTIE

Van der Mespel, S., Boudry, C., Nouwynck, A., Sienaert, H., Verschelden, M. (2022). *Combinatiefunctie kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang. Mogelijkheden, aandachtspunten en bouwstenen voor de praktijk*. Gent: VBJK.

DANKWOORD

Graag bedanken wij alle betrokkenen van de DuJo-proeftuinen voor hun engagement om te experimenteren met de combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang*. Daarnaast dank aan de leden van de adviesgroep voor hun input en kritische reflectie.

Speciale dank aan ESF-Vlaanderen.
Hun financiële steun maakte dit innovatieve project mogelijk.

FOTO'S

Caroline Boudry

VORMGEVING

Katrien Annys, www.jacques.gent

vbjk
Vernieuwing in de
Basisvoorzieningen
voor Jonge Kinderen

Vereeniging van
Vlaamse Steden
en Gemeenten

Inhoud

Samenvatting	4
Uitdaging	4
Oplossing: combinatiefunctie <i>kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang</i> .	5
1 Inleiding	7
2 Uitdagingen van de split tussen opvang en onderwijs	8
2.1 Split tussen buitenschoolse opvang, schooltijd en middagpauze staat op gespannen voet met de nood aan continuïteit bij jonge kinderen.	8
2.1.1 Belang van continuïteit voor jonge kinderen	8
2.1.2 Breuk tussen kleuterschool en buitenschoolse opvang	8
2.1.3 Middagpauze als tweede breuklijn	9
2.1.4 Pioniers Doorgaande Lijn: zoektocht naar meer continuïteit voor jonge kinderen	9
2.2. Beroep kinderbegeleider/kinderverzorger: dezelfde kinderen, verschillende visies en arbeidsvoorwaarden	10
3 BOA-decreet: kans om de samenwerking tussen (kleuter)opvang en onderwijs te herdenken?	11
4 DuJo-project: naar een nieuwe functie kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang?	12
5 Combinatiefunctie <i>kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang</i>: wat?	13
6 Combinatiefunctie <i>kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang</i>: meerwaarde?	16
7 Knelpunten en beleidsaanbevelingen	17
7.1 Knelpunt 1: beroep kinderbegeleider/kinderverzorger: dezelfde kinderen, verschillende visies	17
7.1.1 Beroep van kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang	17
7.1.2 Het ambt van kinderverzorger in het gewoon basisonderwijs	18
7.1.3 Dezelfde kinderen, verschillende visies	18
7.1.4 Welke beleidsacties zijn nodig?	18
7.2 Knelpunt 2: verschillende arbeidsvoorwaarden voor het beroep van kinderbegeleider in opvang en onderwijs	19
7.2.1 Arbeidsvoorwaarden kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang	19
7.2.2 Arbeidsvoorwaarden kinderverzorger in het gewoon basisonderwijs	19
7.2.3 Kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang: minder gunstige arbeidsvoorwaarden	19
7.2.4 Welke beleidsacties zijn nodig?	20
7.3 Knelpunt 3: belemmeringen in de contractmogelijkheden van een <i>kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang</i>	21
7.3.1 Optie 1: meerdere contracten bij één werkgever	21
7.3.2 Optie 2: meerdere contracten bij twee werkgevers	21
7.3.3 Optie 3: uitleningsovereenkomst tussen een buitenschools opvanginitiatief en een school	22
7.3.4 Welke beleidsacties zijn nodig?	23
7.4 Knelpunt 4: geen of beperkte samenwerking tussen buitenschoolse kinderopvang en onderwijs	24
7.4.1 Welke beleidsacties zijn nodig?	24

Samenvatting

Uitdaging

In de voorbije tien jaren is bij beleid en praktijk (zie 2, Uitdagingen van de split tussen opvang en onderwijs) het besef toegenomen dat de historische opsplitsing tussen kinderopvang en de kleuterschool **nadelige gevolgen heeft voor jonge kinderen, hun ouders én de betrokken medewerkers:**

- Meer nog dan oudere kinderen, hebben jonge kinderen van 2,5 jaar nood aan continuïteit in ruimte, tijd en relaties. Verschillende medewerkers (en voorzieningen) zijn vandaag verantwoordelijk voor de voor- en naschoolse opvang, de schooltijd en de middagpauze. Hierdoor is er een **gebrek aan continuïteit** doorheen de dag van kleuters.

- Een goede samenwerking met **ouders** is internationaal erkend als een van de belangrijke hefboomen voor kwaliteitsvolle opvang en kwaliteitsvol onderwijs voor jonge kinderen (0 tot 6 jaar). Indien kinderen naar de buitenschoolse opvang gaan, dan hebben ouders regelmatig contact met de kinderbegeleider, maar niet met de kleuterleerkracht. Een goede samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de verschillende zorgdragers die kinderen tijdens één dag tegenkomen is dus nodig. De realiteit vandaag is dat de **school en buitenschoolse opvang gescheiden werelden** zijn, met andere medewerkers die vaak weinig contact hebben met elkaar.
- Het beroep van **kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang** en het **ambt van kinderverzorger in het kleuteronderwijs** zijn **apart vormgegeven**. Zo is er geen afgestemde visie op de opdracht, competenties en opleidingsvereisten (of bekwaamheidsbewijzen) van een kinderbegeleider in buitenschoolse opvang en in kleuteronderwijs. De arbeidsvoorwaarden van een kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang verschillen van de arbeidsvoorwaarden van een kinderverzorger in kleuteronderwijs. Beiden hebben te maken met een **versnipperd werkrooster of urenpakket** die de job weinig aantrekkelijk maakt of bemoeilijkt:
  - Kinderbegeleiders in een buitenschoolse opvanginitiatief hebben vaak ‘gebroken’ diensten en werkuren die niet compatibel zijn met een eigen gezin. Ze werken ’s morgen enkele uren in de voorschoolse opvang, vervolgens gaan ze naar huis om ’s avond terug enkele uren te werken in de naschoolse opvang.
  - Kinderverzorgers in kleuterklassen worden geconfronteerd met een urenpakket dat versnipperd is over verschillende scholen. Dit bemoeilijkt het uitbouwen van een goede relatie met kinderen, ouders en collega’s. Sommige kinderverzorgers geven expliciet aan dat ze kiezen voor een deeltijdse job, omdat ze het niet haalbaar vinden om op meer dan twee of drie locaties te werken.

Oplossing: combinatiefunctie kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang.

Het **DuJo-project** experimenteerde met de combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang*. Een dergelijke combinatiefunctie kan immers bijdragen aan meer continuïteit voor kleuters en hun ouders en aan meer aantrekkelijke jobs voor kinderbegeleiders. Mits de nodige randvoorwaarden zijn vervuld, kan de combinatiefunctie leiden tot een meer aantrekkelijk werkrooster en de job inhoudelijk verrijken.

Concreet werkt een *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* zowel in de (kleuter)opvang¹ als in de kleuterschool:

In de **(kleuter)opvang** maakt de kinderbegeleider deel uit van het team van kinderbegeleiders, aangestuurd door een coördinator of opvangverantwoordelijke.

In het **kleuteronderwijs** maakt de kinderbegeleider deel uit van het schoolteam, aangestuurd door een directeur. In de klas werkt de kinderbegeleider op evenwaardige basis samen met de kleuterleerkracht. De kleuterleerkracht is eindverantwoordelijke voor het pedagogische proces en de klasgroep.

In beide contexten neemt een *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* een **brede pedagogische rol** op.

Welke beleidsacties zijn nodig om de combinatiefunctie duurzaam te realiseren?

Vandaag bemoeilijken verschillende **knelpunten** een duurzame realisatie van de combinatiefunctie:

1. De visie op de **opdracht, competenties en opleidingsvereisten** van een kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang staat los van de visie op de opdracht, competenties en bekwaamheidsbewijzen van een kinderverzorger in het kleuteronderwijs. De **afwezigheid van een visie overheen settings** bemoeilijkt de uitrol van de combinatiefunctie.
2. De **arbeidsvoorwaarden van een kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang zijn minder gunstig** dan de arbeidsvoorwaarden van een kinderverzorger in onderwijs. Dit draagt bij aan het schrijnende personeelstekort in buitenschoolse opvanginitiatieven en bemoeilijkt een duurzame uitrol van de combinatiefunctie.
3. Er zijn een aantal **contractmogelijkheden** om de combinatiefunctie van *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* in te richten. Elk van de contractmogelijkheden kent echter **knelpunten** die het moeilijk maken om de functie te realiseren.
4. Een kinderbegeleider die werkt in (kleuter)opvang en kleuteronderwijs kan zorgen voor meer continuïteit voor jonge kinderen en hun ouders. Tegelijkertijd kan het invoeren van de combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* niet los staan van acties om de samenwerking tussen (kleuter)opvang en basisonderwijs te versterken. Op veel plaatsen is er immers **vandaag geen of weinig samenwerking**.

¹ Wanneer het gaat over de combinatiefunctie, gebruikt de tekst de term (kleuter)opvang. Hiermee bedoelen we de opvang van kleuters en eventueel lagereschoolkinderen voor en na school en/of tijdens vakanties of schoolvrije dagen. De focus van de combinatiefunctie ligt op kleuters. Tegelijkertijd staat 'kleuter' tussen haakjes, omdat er in de toekomst initiatieven zullen blijven bestaan die zich richten op kleuters én lagereschoolkinderen. In de visie beschreven in deze tekst vervult een *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* dus een belangrijke rol naar kleuters toe, maar kan deze ook werken met lagereschoolkinderen.

Politieke besluitvormers, administraties en andere betrokkenen bij kinderopvang en onderwijs dienen dus de krachten te bundelen om de combinatiefunctie in de toekomst mogelijk te maken. Volgende beleidsacties zijn nodig:

Zet in op een gedeelde visie over het beroep van kinderbegeleider in kinderopvang en onderwijs. Wat is de opdracht van een *kinderbegeleider in kinderopvang en onderwijs*? Welke basiscompetenties vraagt dit en wat zijn de opleidingsvereisten (of bekwaamheidsbewijzen)?

In het DuJo-project werd de functie van *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* uitgewerkt aan de hand van verschillende rollen die de kinderbegeleider vervult doorheen de kinddag (zie 5, Combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang: wat?*). Dit biedt alvast een vertrekpunt voor deze oefening.

Zet in op gelijkwaardige arbeidsvoorwaarden voor kinderbegeleiders in kinderopvang en onderwijs. In beide settings werken kinderbegeleiders met dezelfde kinderen en hebben ze een belangrijke pedagogische rol.

Zoek naar **oplossingen voor de knelpunten gelinkt aan de verschillende contractmogelijkheden** om een combinatiefunctie te realiseren.

Scholen de mogelijkheid bieden om **uren kinderopvang om te zetten in werkingsmiddelen** kan een eerste *quick win* zijn. Dit laat scholen met niet ingevulde uren kinderopvang toe om een uitleningsovereenkomst (zie 7.3.3, Optie 3: uitleningsovereenkomst) af te sluiten met een buitenschools opvanginitiatief en het opvanginitiatief als uitlener te vergoeden voor de inzet van een kinderbegeleider tijdens schooltijd.

Maak werk van een **gedeeld kader overheen opvang en onderwijs** voor jonge kinderen (0 tot 6 jaar). Een dergelijk kader expliciteert de gedeelde doelen en uitgangspunten overheen opvang en onderwijs. Het verduidelijkt hoe de verschillende settings bijdragen aan de gezamenlijke doelen.

Formuleer als eerste stap in die richting een **gezamenlijk standpunt** over het belang en de meerwaarde van **samenwerking tussen (kleuter)opvang en kleuteronderwijs** in functie van een doorgaande lijn voor kleuters.

Maak werk van een **wettelijk kader** om de **middagpauze** op een pedagogisch kwaliteitsvolle manier te organiseren. Dit wettelijk kader moet de inzet van pedagogisch geschoold personeel – onder meer *kinderbegeleiders in kleuteronderwijs en opvang* – tijdens de middagpauze mogelijk maken.

1 Inleiding

In de voorbije 10 jaren is het besef toegenomen dat de **historische opsplitsing tussen kinderopvang** (baby's en peuters en schoolgaande kinderen) en kleuterschool nadelige gevolgen heeft voor kinderen, ouders én medewerkers.

Daarnaast kampt de kinderopvangsector, en de buitenschoolse kinderopvang in het bijzonder, in toenemende mate met een **tekort aan begeleiders**.

Daarom wordt er reeds langere tijd gepleit om te zoeken naar **synergieën tussen de kinderopvangsector en de onderwijssector op vlak van taken, jobs en loopbanen**. Dit was bijvoorbeeld één van de adviezen van de Staten-Generaal Opvang en Vrije Tijd van Schoolkinderen. De Vlaamse Regering organiseerde deze Staten-Generaal in 2014 in aanloop naar het decreet Buitenschoolse Opvang en Activiteiten. De Staten-Generaal suggereerde om de synergie tussen onderwijs en opvang verder te verkennen en te stimuleren.

“Vandaag zijn opvang en school twee gescheiden werelden en dat gaat ten koste van het kind. Waarom zou een begeleider uit buitenschoolse kinderopvang niet in de school aanwezig kunnen zijn? Verschillende statuten verhinderen dat ze [kinderverzorgers] ingezet worden tijdens pauzes of voor de opvang. Nochtans zou hen inschakelen in de opvang een mogelijke oplossing kunnen zijn die zowel de kinderverzorgers als de kinderen ten goede kan komen.”²

Het **DuJo-project**³ focust op de samenwerking tussen buitenschoolse opvang (in bijzonder kleuteropvang) en kleuteronderwijs. Het project onderzocht de mogelijkheden om de functie van kinderbegeleider in buitenschoolse opvang en het ambt van kinderverzorger in kleuteronderwijs te integreren. Een integratie van deze functies in een **combinatiefunctie kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang** heeft voordelen voor kin-

deren en ouders. Daarenboven kan het bijdragen aan meer aantrekkelijke jobs voor kinderbegeleiders.

Deze publicatie presenteert de geleerde lessen. In het bijzonder richt deze publicatie zich tot politieke besluitvormers en beleidsverantwoordelijken betrokken bij de domeinen kinderopvang en onderwijs. De publicatie biedt informatie over:

- de gevolgen van de split tussen opvang en onderwijs voor jonge kinderen, hun ouders en de betrokken medewerkers;
- het decreet Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (BOA) als een kans om de samenwerking tussen opvang en onderwijs te versterken;
- de combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang*: wat houdt de functie in en hoe kan ze bijdragen aan de geschetste uitdaging?;
- de knelpunten die het duurzaam uitrollen van de combinatiefunctie bemoeilijken;
- de beleidsacties die nodig zijn om de combinatiefunctie duurzaam te realiseren.

Tot slot zijn de bevindingen en beleidsaanbevelingen in deze publicatie geen eindpunt. Ze roepen ongetwijfeld terug vragen op die voer zijn voor debat en verder onderzoek.

² Staten-Generaal Opvang van Schoolkinderen, verslag werkgroep 1 (afbakening), p.10. Geraadpleegd van: <https://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-schoolkinderen/toekomst/staten-generaal/>

³ DuJo staat voor Duurzame Jobs in opvang en begeleiding van schoolgaande kinderen.

2 Uitdagingen van de split tussen opvang en onderwijs

In Vlaanderen kennen we een **historische opsplitsing tussen kinderopvang en de kleuterschool**. Kinderopvang (zowel voor baby's en peuters als voor kleuters en lagereschoolkinderen) behoort tot het beleidsdomein van Welzijn. De kleuterschool maakt deel uit van de basisschool en valt onder het beleidsdomein Onderwijs.⁴ Als een gevolg hiervan zijn buitenschoolse opvang en onderwijs voor kleuters uitgebouwd als aparte systemen, met aparte regelgeving, kaders, opleidingsvereisten, verloning, medewerkers ... De split tussen opvang en onderwijs heeft **gevolgen voor jonge kinderen, hun ouders én de betrokken medewerkers**.

2.1 Split tussen buitenschoolse opvang, schooltijd en middagpauze staat op gespannen voet met de nood aan continuïteit bij jonge kinderen.

2.1.1 Belang van continuïteit voor jonge kinderen

Onderzoek⁵ leert dat instappen in het kleuteronderwijs voor veel kinderen en ouders een bewogen periode is met tegenstrijdige emoties. Kinderen zijn tijdens deze transitieperiodes erg gevoelig voor negatieve stress. Dit heeft invloed op het welbevinden en het leervermogen van kinderen. Jonge kinderen van 2,5 jaar hebben namelijk **nood aan continuïteit in ruimte, tijd en relaties**. Dit kan

door een stabiele omgeving te creëren waar kinderen en professionals geïndividualiseerde relaties en hechtingsrelaties kunnen uitbouwen. Daarnaast is nauw contact tussen de verschillende zorgdragers die kinderen tijdens een dag tegenkomen belangrijk.

2.1.2 Breuk tussen kleuterschool en buitenschoolse opvang

Door de split tussen opvang en onderwijs geldt voor een groot deel van de kleuters van 2,5 jaar dat ze moeten wennen aan twee nieuwe omgevingen: de **kleuterschool en de buitenschoolse opvang**. De realiteit vandaag is dat dit vaak **gescheiden werelden** zijn, met andere professionals die vaak weinig contact hebben met elkaar.⁶

Het gebrek aan samenwerking tussen kinderbegeleiders in de buitenschoolse opvang en kleuterleerkrachten zorgt er ook voor dat kinderbegeleiders geen rol kunnen spelen in het delen van informatie over de ervaringen van een kind tijdens schooltijd. Goede communicatie en samenwerking met ouders is nochtans internationaal erkend als een belangrijke hefboom voor kwaliteit in opvang en onderwijs voor jonge kinderen.

⁴ De integratie van de kleuterschool in basisonderwijs biedt goede garanties voor een doorgaande ontwikkelingslijn tussen de kleuter- en de lagere school. Dit is een sterkte van het educatief systeem in Vlaanderen. Deze publicatie problematiseert het gebrek aan continuïteit voor kleuters door de split tussen kinderopvang en kleuteronderwijs. Uiteraard is aandacht voor een goede doorgaande lijn naar de lagere school even belangrijk.

⁵ Van Laere, K. (forthcoming) *Warme transities en educare in het kleuteronderwijs*. In VLOR (Ed.) Dumcius, R., Peeters, J., Hayes, N., Van Landeghem, G., Siarova, H., Peciukonyté, L., ... Hulpia, H. (2014). *Study on the effective use of early childhood education and care (ECEC) in preventing early school leaving (ESL)*. Report for the European Commission DG Education and Culture. OECD (2021), *Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care, Starting Strong*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f47a06ae-en>.

⁶ Bij de start van het DuJo-project werd een bevraging uitgevoerd bij kinderbegeleiders en kinderverzorgers tewerkgesteld in buitenschoolse opvanginitiatieven en basisscholen. In deze bevraging werd gepeild naar hoe zij de kwaliteit van hun werk ervaren. 131 begeleiders namen deel aan de bevraging. Daarnaast werden diepte-interviews afgenomen op drie verschillende locaties met kinderbegeleiders die instaan voor buitenschoolse opvang, kinderverzorgers, kleuterleerkrachten en de betrokken leidinggevenden. De beperkte of gebrekkige communicatie of samenwerking tussen opvang en school is een terugkerend thema.

2.1.3 Middagpauze als tweede breuklijn

Naast de breuklijn tussen schooltijd en voor- en naschoolse opvang, vormt ook de **middagpauze** een **breuk doorheen de dag van jonge kinderen**. Een wettelijk kader en financiering voor de middagpauze ontbreekt. Basisscholen zijn verplicht om één uur middagpauze te geven. Tegelijkertijd bepaalt de prestatieregeling van leerkrachten en kinderverzorgers dat het begeleiden van de middagpauze niet tot hun takenpakket behoort. Middelen voor de organisatie van de middagpauze zijn niet voorzien door het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Daarenboven staat in het decreet BOA expliciet vermeld dat het organiseren van de middagpauze op school niet onder de toepassing van het decreet valt. De middagpauzes en maaltijden zijn met andere woorden noch de verantwoordelijkheid van de school, noch van kinderopvang. Dit heeft gevolgen voor kinderen, ouders en medewerkers.

Kinderen ervaren de middagpauzes lang niet altijd positief. In het bijzonder voor kleuters is dit een probleem. Onderzoek toont dat vooral in scholen waar in de refter veel drukte heerst, veel kinderen samenzitten en er weinig begeleiding is, kinderen moeilijk tot eten komen, lang blijven zitten en zelfs in slaap vallen. De speelplaats kan dan weer erg stresserend zijn voor kleuters.

Uit gesprekken met ouders over het thema blijkt dat de middagpauze van kinderen een emotioneel onderwerp is. Vooral ouders van de jongste kleuters maken zich zorgen. Ook leerkrachten en begeleiders die mee instaan voor de middagpauzes ervaren dit als lastig. Directies worstelen met het vinden van goede (vrijwillige of betaalde) krachten om het middagmaal en de pauze te begeleiden.⁷

De afwezigheid van een wettelijk kader en middelen om de middagpauze kwaliteitsvol te organiseren, komt opnieuw niet ten goede aan de nood van kleuters aan continuïteit in ruimte, tijd en relaties. Daarnaast wordt een kans gemist om de pedagogische waarde van samen eten voor jonge kinderen te benutten. Maaltijden zijn een belangrijk onderdeel van het leven en van de dag. Samen eten is in essentie pedagogisch en biedt tal van kansen voor kwaliteitsvolle interacties met kleuters.

2.1.4 Pioniers Doorgaande Lijn: zoektocht naar meer continuïteit voor jonge kinderen

Investeren in maatregelen die de continuïteit overheen de verschillende settings bevorderen, is dus belangrijk voor kinderen, ouders en medewerkers. De zoektocht naar meer continuïteit voor jonge kinderen heeft ook de aandacht van de Vlaamse Overheid. De Vlaamse Regering nam het initiatief om **twalf pioniers** de kans te geven om opvang en kleuteronderwijs op een geïntegreerde manier te organiseren. Het doel is een **doorgaande ontwikkelingslijn van 0 tot 6 jaar** te creëren. Dit is een praktijk waarin zorgen, spelen en leren meer geïntegreerd zijn. Dit houdt in dat zowel de pedagogische visie en praktijk van de betrokken kinderopvanginitiatieven en kleuterscholen, maar ook het beleid en de regelgeving, meer op elkaar afgestemd worden.⁸

⁷ Dom, L., Van Reusel, L. (2019). *Refters en speelplaatsen: context en probleemstelling*. Antwerpen: Karel de Grote Hogeschool. <https://reftersen-speelplaatsen.kdg.be/>

⁸ Zie: <https://www.opgroeien.be/doorgaande-lijn>

2.2. Beroep kinderbegeleider/ kinderverzorger: dezelfde kinderen, verschillende visies en arbeidsvoorwaarden

In beide sectoren (opvang en onderwijs) werken medewerkers die beschikken over een erkend kwalificatiebewijs als kinderbegeleider, met name kinderbegeleiders schoolgaande kinderen in de buitenschoolse opvang⁹ en kinderverzorgers in het basisonderwijs. Beide functies werken (deels) met dezelfde kinderen. Het beroep van kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang en het ambt van kinderverzorger in het kleuteronderwijs zijn echter apart vormgegeven.

Zo is er **geen afgestemde visie** over de opdracht, competenties en opleidingsvereisten van een kinderbegeleider in buitenschoolse opvang en in kleuteronderwijs.

Er zijn verschillende arbeidsvoorwaarden voor het beroep van kinderbegeleider in opvang en onderwijs. De **arbeidsvoorwaarden van een kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang zijn minder gunstig** dan de arbeidsvoorwaarden van een kinderverzorger in onderwijs. Dit draagt bij aan het personeelstekort in buitenschoolse opvang-initiatieven. (zie 7.2, Knelpunt 2: verschillende arbeidsvoorwaarden).

Beiden hebben te maken met een **versnipperd werkrooster of urenpakket** die de job minder aantrekkelijk maakt of bemoeilijkt.

Kinderbegeleiders in een buitenschools opvanginitiatief hebben vaak **'gebroken' diensten en werkuren** die niet compatibel zijn met een eigen gezin. Ze werken 's morgens enkele uren in de voorschoolse opvang, vervolgens gaan ze naar huis om 's avonds terug enkele uren te werken in de naschoolse opvang. Daarnaast werkt een deel van hen **onvrijwillig deeltijds**. Hoe ze dit ervaren, hangt af van de eigen gezinssituatie en de afstand tot het werk. Leidinggevendenden geven aan dat dit het aanwerven en behouden van begeleiders bemoeilijkt.

⁹ We merken op dat niet alle begeleiders die werken in een buitenschools opvanginitiatief beschikken over dit kwalificatiebewijs. Voor een beschrijving van de huidige kwalificatievereisten in de buitenschoolse opvang, zie 7.1.1.

Kinderverzorgers in kleuterklassen worden geconfronteerd met een urenpakket dat sterk versnipperd is over **verschillende scholen**. Dit bemoeilijkt het uitbouwen van een goede relatie met kinderen, ouders en collega's. Sommige kinderverzorgers geven expliciet aan dat ze kiezen voor een deeltijdse job, omdat ze het niet haalbaar vinden om op meer dan twee of drie locaties te werken. Kinderverzorgers **voelen zich vaak onzichtbaar** tegenover de buitenwereld en hebben het gevoel dat niemand aandacht of interesse heeft voor hun job.¹⁰ Dit wordt bevestigd in de bevraging uitgevoerd tijdens de verkennende fase van het DuJo-project. Zo blijkt dat slechts een kleine groep van kinderverzorgers regelmatig overleg heeft over de inhoud van de job met de directie of een andere medewerker in de school. Een kinderverzorger vertelt in een diepte-interview dat ze regelmatig (bijvoorbeeld bij een babybezoek of pensioenfeest) vergeten wordt. Daarnaast geven meerdere kinderverzorgers aan dat ze het gevoel hebben dat het schoolteam hen als 'een pion' ziet die willekeurig kan worden ingezet in functie van de schoolwerking en dat de communicatie voornamelijk eenrichtingsverkeer is.¹¹

¹⁰ Wyns, L. (2015). *Onderzoek naar de rol en betekenisoverlening van kinderverzorg(st)ers in het Vlaamse kleuteronderwijs*. Universiteit Gent, Gent.

¹¹ Bij de start van het DuJo-project werd een bevraging uitgevoerd bij kinderbegeleiders en kinderverzorgers tewerkgesteld in buitenschoolse opvanginitiatieven en basisscholen. In deze bevraging werd gepeild naar hoe zij de kwaliteit van hun werk ervaren. 131 begeleiders namen deel aan de bevraging. Daarnaast werden diepte-interviews afgenomen op drie verschillende locaties met kinderbegeleiders die instaan voor buitenschoolse opvang, kinderverzorgers, kleuterleerkrachten en de betrokken leidinggevendenden. De beperkte of gebrekkige communicatie of samenwerking tussen opvang en school is een terugkerend thema.

3 BOA-decreet: kans om de samenwerking tussen (kleuter)opvang en onderwijs te herdenken?

In 2021 ging de geleidelijke uitrol van het **decreet houdende de organisatie van de buitenschoolse opvang en de afstemming tussen buitenschoolse activiteiten** (afgekort 'BOA') van start.¹² Het BOA-decreet regelt de organisatie van buitenschoolse opvang en activiteiten in Vlaanderen. Centraal staat het idee dat alle lokale spelers (Onderwijs, Welzijn, Cultuur, Jeugd en Sport ...) zo goed mogelijk samenwerken aan een geïntegreerd aanbod van buitenschoolse opvang en activiteiten voor alle kinderen en gezinnen. Het lokaal bestuur heeft de regie in handen en stippelt met de verschillende partners een lokaal buitenschools beleid uit. Het lokaal bestuur beslist over de besteding van de beschikbare financiële, personele en infrastructurele middelen.

Via de invoering van het **kwaliteitslabel kleuteropvang**¹³ zet de Vlaamse Overheid in het bijzonder in op opvang van schoolgaande kleuters voor en na school, op schoolvrije dagen en tijdens vakanties. Kleuteropvang met een kwaliteitslabel houdt in dat het opvanginitiatief prioritair kleuters op

vangt en voldoet aan bepaalde kwaliteitsvoorwaarden voor organisatorisch beleid, toegankelijkheid, pedagogisch beleid, medewerkersbeleid en monitoring en evaluatie. Het kwaliteitslabel is ten eerste een keurmerk. Ten tweede maakt een opvanginitiatief met een kwaliteitslabel meer kans op financiële ondersteuning vanuit het lokaal bestuur. Op termijn moeten lokale besturen minstens 50% van de subsidie besteden aan kleuteropvang met een kwaliteitslabel. Op deze manier worden lokale besturen aangemoedigd om een aanbod kleuteropvang met kwaliteitslabel uit te bouwen.

De invoering van het BOA-decreet en het kwaliteitslabel kleuteropvang leidt ertoe dat lokale besturen volop de organisatie van buitenschoolse opvang en in het bijzonder van kleuteropvang herdenken. Hoe dit te doen in samenwerking met onderwijs is hierbij een belangrijke vraag. Deze evolutie biedt **kansen om in te zetten op meer continuïteit en een sterkere doorgaande lijn voor kleuters overheen de verschillende settings** waar jonge kinderen deel van uitmaken.

¹² Voor meer info, zie <https://www.opgroeien.be/boa/over>

¹³ Voor meer info, zie <https://www.opgroeien.be/boa/boa-partners/kwaliteitslabel>

4 DuJo-project: naar een nieuwe functie kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang?

Wat als we de functies van kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang en kinderverzorger in het basisonderwijs samenvoegen in een nieuwe functie? Met andere woorden: wat als we een **combinatiefunctie** creëren waarbij een kinderbegeleider zowel in de (kleuter)opvang als in de kleuterschool werkt? Een dergelijke combinatiefunctie zou immers kunnen bijdragen aan meer continuïteit voor kleuters en hun ouders en aan meer aantrekkelijke jobs voor kinderbegeleiders. Dit was het vertrekpunt van het DuJo-project.¹⁴ Meer bepaald exploreerden we volgende **vragen**:

- Hoe kunnen we de combinatiefunctie en de samenwerking tussen kinderbegeleider en kleuterleerkracht invullen?
- Wat zijn contractmogelijkheden? Wat zijn de voor- en nadelen van de verschillende contractmogelijkheden?
- Welke meerwaarde ervaren kinderbegeleiders, leerkrachten en leidinggevenden?
- Wat zijn belangrijke voorwaarden op organisatieniveau om de combinatiefunctie op een goede manier te realiseren?
- Welke knelpunten in regelgeving en financiering bemoeilijken een duurzame uitrol van een functie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang*?

Drie proeftuinen experimenteerden met de functie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang*. Ze werden hierin ondersteund door de projectmedewerkers van VBJK en Arteveldehogeschool.

Daarnaast waren de betreffende lokale besturen en de VVSG betrokken vanuit de vraag wat deze experimenten ons kunnen leren over de regiefunctie van de lokale besturen in het kader van BOA.

De drie proeftuinen waren:

- **Proeftuin Gent**: samenwerking tussen Stedelijke Basisschool Klaverdries en STIBO Klaverdries (ingericht door het lokaal bestuur);
- **Proeftuin Evergem** (Kluizen): samenwerking tussen Buitenschoolse Kinderopvang Evergem (ingericht door het lokaal bestuur) en Vrije Basisschool De Kleine Prins;
- **Proeftuin Brugge**: samenwerking tussen OLVA De Meersen en De Blauwe Lelie (buitenschoolse opvang ingericht door OCMW Brugge).

De beleidsaanbevelingen zijn gebaseerd op de ervaringen van de drie proeftuinen en **LaboLokaal**¹⁵. Daarnaast zijn ze geïnspireerd door de ervaringen van de **Nederlandse kindcentra en Brede Scholen**, die reeds langere tijd ervaring hebben met het realiseren van combinatiefuncties in kinderopvang en onderwijs¹⁶.

¹⁴ Het DuJo-project maakte daarnaast werk van de Duo-Doebox met methoden en materialen om de samenwerking tussen (kleuter)opvang en kleuterschool te versterken. Centraal staat het idee dat (kleuter)opvang en kleuterschool samenwerken aan een *zorgzame speelleeromgeving voor kleuters*. De Duo-Doebox biedt achtergrondinformatie, methoden en materialen om elkaar beter te leren kennen, een gedragen visie te ontwikkelen en acties te ondernemen die bijdragen aan een zorgzame speelleeromgeving.

¹⁵ VVSG startte in 2021, i.s.m. Diverscity LaboLokaal, een initiatief over het creëren van combi-jobs voor kinderbegeleiders van schoolgaande kinderen. Lokale besturen die werk willen maken van combi-jobs konden intekenen voor deelname aan een lerend netwerk. Projectmedewerkers van DuJo participeerden aan LaboLokaal.

¹⁶ Van Berkel, J. (2007). *Combinatiefuncties realiseren. Een overzicht van de mogelijkheden en aandachtspunten*. Gouda: JSO Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding. Eilers, R. (2011). *Combinatiefuncties: de brug tussen opvang en onderwijs? Een tussentijdse beleidsevaluatie van de pilot combinatiefuncties opvang/onderwijs*. Utrecht: gemeente Utrecht / Universiteit Utrecht. van der Linden, J., van der Grinten, M., Gramberg, P., van Aarsen, E. (2012). *Effecten van de inzet van combinatiefuncties in het onderwijs*. Utrecht: Oberon

5 Combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang*: wat?

Concreet werkt een *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* zowel in de (kleuter)opvang als in de kleuterschool:

In de **(kleuter)opvang** maakt de kinderbegeleider deel uit van het team van kinderbegeleiders, aangestuurd door een coördinator of opvangverantwoordelijke.

In het **kleuteronderwijs** maakt de kinderbegeleider deel uit van het schoolteam, aangestuurd door een directeur. In de klas werkt de kinderbegeleider vanuit de eigen expertise en rol op een evenwaardige basis samen met de kleuterleerkracht. De kleuterleerkracht is eindverantwoordelijke voor het pedagogische proces en de klasgroep.

In beide contexten neemt een *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* een brede pedagogische rol op:¹⁷

De kinderbegeleider draagt bij aan het **welbevinden**, de **betrokkenheid**, het **speelplezier** en de **ontwikkeling** van kleuters.

Zij vervullen een **schakelfunctie** tussen het kind, de ouder(s)/opvoeder(s), de kleuterleerkrachten, de klas/school, de opvang en de buurt. Ze helpen **zachte overgangen** te creëren tussen thuis, de opvang, de school en de buurt.

De kinderbegeleiders werken hierin nauw **samen met collega's uit opvang en onderwijs**. Samen met collega's documenteert en bespreekt de kinderbegeleider het welbevinden, de betrokkenheid, het speelplezier en de ontwikkeling van de kinderen doorheen de kinddag¹⁸, met bijzondere aandacht voor overgangsmomenten.

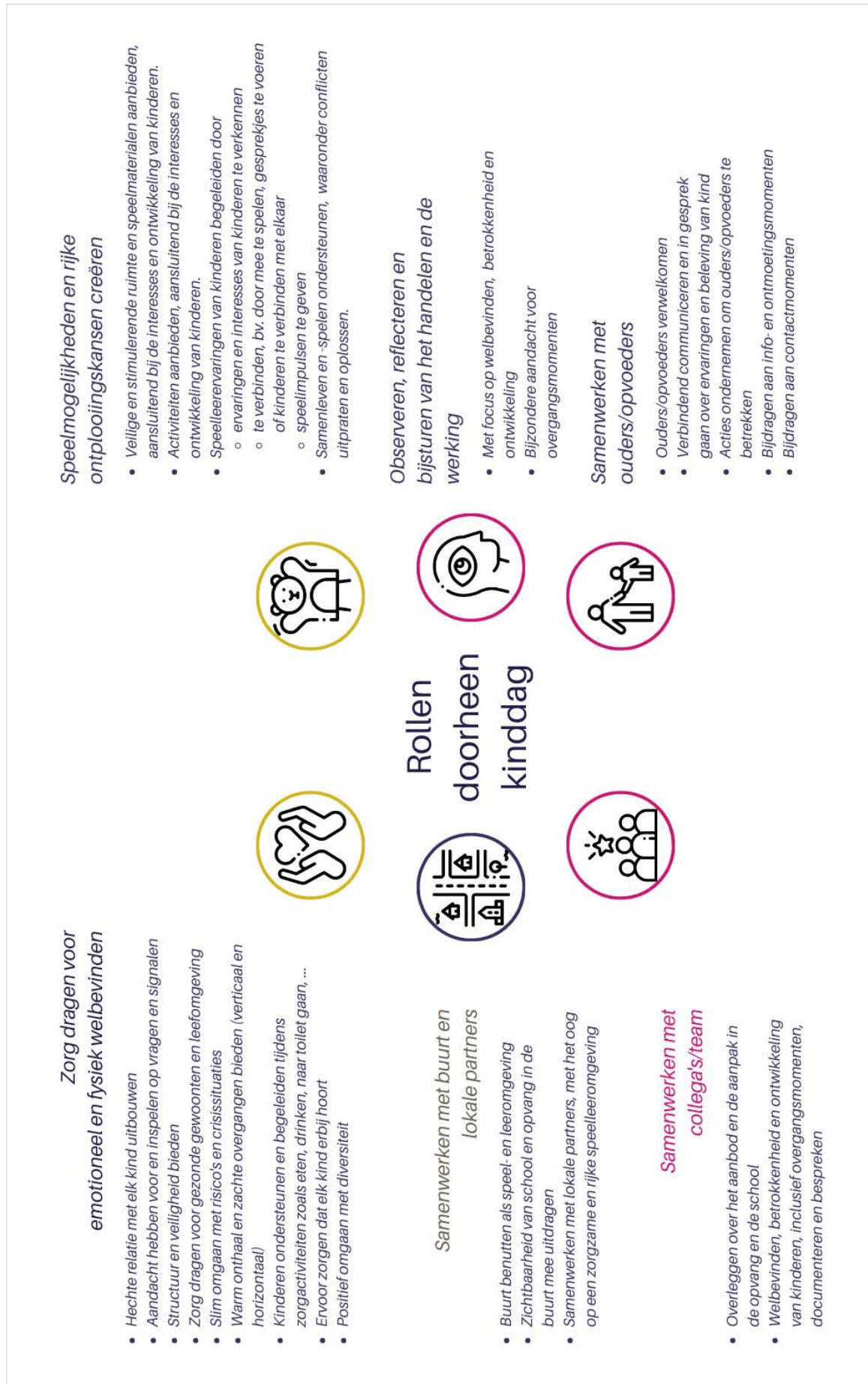
De functie van *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* werd in het DuJo-project uitgewerkt aan de hand van de verschillende **rollen** die de kinderbegeleider vervult doorheen de kinddag (zie figuur op de volgende pagina). De rollen zijn zowel van toepassing op de context van (kleuter)opvang als op die van kleuteronderwijs. De concrete invulling en aanpak van de rollen kan weliswaar verschillend zijn in verschillende contexten.

¹⁷ Zie ook: VALUE (2020). *Meer kinderverzorg(st)ers in kleuteronderwijs: hoera? Zes ankerpunten voor beleid en praktijk.*

¹⁸ Een kinddag is de tijd die start op het moment dat kinderen aankomen op school of in de (kleuter)opvang tot het moment waarop kinderen terug naar huis gaan.

Figuur 1: rollen van een kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang

Zowel de brede pedagogische rol van de kinderbegeleider als de evenwaardige samenwerking tussen kinderbegeleiders en leerkrachten zijn gestoeld op een **educare-benadering**. Educare vertrekt vanuit een **brede kijk op ontwikkeling** van jonge kinderen, waarbij **zorgen (care) en leren (education) evenwaardige concepten** zijn. Internationaal onderzoek, onder meer van de OESO¹⁹, leert immers dat kinderen van die leeftijd best een pedagogische aanpak krijgen waarin zorgen en leren niet van elkaar gescheiden zijn.

Dit impliceert onder andere dat kinderbegeleiders en leerkrachten samen instaan voor zorgen, spelen en leren. Zorgen is dus geen exclusieve taak van de kinderbegeleider, net zomin als leren een exclusieve taak is van de leerkracht. Bij jonge kinderen zijn spelen, leren en zorgen immers nauw verbonden met elkaar en even belangrijk. Dit is belangrijk omdat een te eenzijdige focus op en een versnipperde benadering van zorgen, spelen en leren, nadelig is voor de ontwikkeling van jonge kinderen.²⁰

Daarnaast zet een educare-benadering sterk in op het uitbouwen van een **educatief partnerschap met ouders**. Zoals eerder aangehaald, is dit een belangrijke hefboom voor kwaliteit in opvang en onderwijs voor jonge kinderen.

Op www.vbjk.educare.be vind je meer info over de educare-benadering. Je vindt er onder meer een animatiefilm die de educare-benadering kort voorstelt.

¹⁹ OECD (2021), *Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care*, Starting Strong, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f47a06ae-en>.

²⁰ Van Laere, K. (forthcoming) *Warme transitie en educare in het kleuteronderwijs*. In VLOR (Ed.) Dumcius, R., Peeters, J., Hayes, N., Van Landeghem, G., Siarova, H., Peciukonyté, L., ... Hulpia, H. (2014). *Study on the effective use of early childhood education and care (ECEC) in preventing early school leaving (ESL)*. Report for the European Commission DG Education and Culture.

6 Combinatiefunctie *kinderbegeleider* in kleuteronderwijs en opvang: meerwaarde?

De ervaringen in de DuJo-proeftuinen leren dat de combinatiefunctie kan bijdragen aan **meer continuïteit voor kleuters en hun ouders**. De betere samenwerking en informatie-uitwisseling **helpt ook kleuterleerkrachten en kinderbegeleiders in hun werk**.

Volgende citaten uit de proeftuinen illustreren dit:

“Voor de kinderen die op woensdagnamiddag of in de vakantie aanwezig zijn, zijn de begeleiders een vast gezicht. Ze kennen ze als persoon en als begeleider.”

KINDERBEGELEIDER

“Ook voor ouders zijn de begeleiders een vast gezicht. De ouders spreken de begeleiders sneller aan.”

KINDERBEGELEIDER

“L. doet normaal de naschoolse opvang, en ik heb haar ook veel beter leren kennen dit schooljaar. ... Je kan makkelijker afstemmen op elkaar, door meer met elkaar te werken en samen te staan.”

KLEUTERLEERKRACHT

“Het was een veel gemakkelijkere overgang voor de kindjes die de eerste keer naar de opvang moesten. Nu verliep dat allemaal veel gemoedelijker.”

KLEUTERLEERKRACHT

“Wanneer je kinderen in verschillende contexten kent, kan je beter op het kind reageren. Je hebt verschillende blikken die je kan meenemen.”

KINDERBEGELEIDER

“Ze [de kinderbegeleider] zal ook wel eens rapper zeggen van ‘Oh, die is een beetje moe binnengekomen’ of ‘Het afscheid is wat moeilijk’. Je hebt direct meer informatie om mee te beginnen. Ze ziet de kinderen ook in de namiddag, en ze kan ook al eens meegeven aan de mama en papa dat ze moe zijn. Het is toch wel een betere communicatie met ouders. Het is meer 1 lijn, het stopt niet aan de opvang.”

KLEUTERLEERKRACHT

“De kinderbegeleider neemt veel tijd voor kinderen en neemt initiatief. Ze voelt aan wat ze kan doen en is een hulp bij instappers. Je ziet de ervaring vanuit de kinderopvang.”

DIRECTEUR BASISSCHOOL

De combinatiefunctie kan ook bijdragen aan **meer werkbaar werk voor kinderbegeleiders** in (kleuter)opvang en kleuteronderwijs. Mits de nodige randvoorwaarden zijn vervuld²¹, kan de combinatiefunctie leiden tot een meer aantrekkelijk werkrooster en kan dit de job inhoudelijk verrijken.

Volgende citaten uit de proeftuinen illustreren dit:

“De extra uren waren heel welkom.”

KINDERBEGELEIDER

“Het gaf me de kans om me te ontplooiën. Dit geeft een positief gevoel om kansen te krijgen.”

KINDERBEGELEIDER

“Door in onderwijs te kunnen werken, heb ik ook de boost gekregen om kleuteronderwijs te studeren.”

KINDERBEGELEIDER

“Ze [de kinderbegeleider] bloeide open. Activiteiten doen met kinderen is haar ding. Ze had een eigen inbreng en zette zich sterk in op het schoolfeest. Ze heeft zelf een show in elkaar gestoken. Ze heeft meer vertrouwen gekregen in haar kunnen.”

DIRECTEUR BASISSCHOOL

²¹ Aanvullend bij deze beleidsaanbevelingen werd een brochure over de combinatiefunctie ontwikkeld met tips voor de praktijk. Aan de hand van tien bouwstenen beschrijft deze brochure de randvoorwaarden die nodig zijn om de combinatiefunctie goed te laten werken. Zie <https://vbjk.be/nl/projecten/dujo-naar-duurzame-jobs-in-opvang-en-begeleiding-van-school>

7 Knelpunten en beleidsaanbevelingen

Het DuJo-project leert dat verschillende knelpunten een duurzame realisatie van de combinatiefunctie bemoeilijken. Welke knelpunten zijn er en welke beleidsacties zijn nodig?

7.1 Knelpunt 1: beroep kinderbegeleider/kinderverzorger: dezelfde kinderen, verschillende visies

Zoals eerder (zie 2, Uitdagingen van de split tussen opvang en onderwijs) aangegeven, zijn het beroep van kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang en het ambt van kinderverzorger in het kleuteronderwijs apart vormgegeven.

7.1.1 Beroep van kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang

Binnen de welzijnssector is het beroep van kinderbegeleider voor schoolgaande kinderen een **erkende beroepskwalificatie**. De beroepskwalificatie omschrijft het beroep als volgt: *de kinderbegeleider schoolgaande kinderen begeleidt de kinderen van de basisschool buiten de schooltijd en draagt bij aan hun algemene ontwikkeling, dit in samenwerking met ouders, collega's en externen rekening houdend met de diversiteit in de samenleving teneinde het kind zich goed te laten voelen en de ouders als eerste opvoeders te ondersteunen.*

Daarnaast beschrijft de beroepskwalificatie vijftien competenties die nodig zijn om het beroep uit te oefenen.

De beroepskwalificatie biedt een referentiekader, zowel voor het erkennen van verworven competenties als voor de leerinhouden van opleidingen die leiden naar de beroepskwalificatie van kinderbegeleider.²²

Buitenschoolse opvanginitiatieven met een **kwali-teitslabel kleuteropvang** dienen te beschikken over voldoende begeleiders die de nodige competenties en vaardigheden hebben. Een begeleider dient te beschikken over **zes competenties** (gebaseerd op de competenties in het beroepskwalificatiedossier):

- biedt zorg en speelmogelijkheden, met het oog op de brede ontplooiing van het kind;
- werkt samen met ouders en erkent hen als eerste opvoeders;
- werkt samen met collega's en medewerkers van partnerorganisaties;
- werkt samen met de buurt en lokale partners;
- gaat positief om met diversiteit;
- reflecteert over en verbetert de werking.

Daarnaast dient de begeleider voldoende Nederlands te kennen (of een leertraject te volgen) om in interactie te gaan met de kinderen. Daarbij ondersteunt de begeleider de kinderen bij de verwerving van het Nederlands, met respect voor de thuistaal van het kind.²³

In elke opvanglocatie met een kwaliteitslabel heeft minstens 80% van de begeleiders een vorming of opleiding²⁴ afgewerkt die de zes specifieke competenties aanbiedt of een ervaringsbewijs dat dit aantoonst. Opleidingen die leiden naar de beroepskwalificatie 'kinderbegeleider' beantwoorden hieraan.

²² https://app.akov.be/pls/pakov/f?p=VLAAMSE_KWALIFICATIESTRUCTUUR:BEROEPSKWALIFICATIE:::1020:P1020_BK_DOSSIER_ID:1762

²³ <https://www.opgroeien.be/sites/default/files/documents/boa-kwaliteitslabel.pdf>

²⁴ Meerdere opleidingen en vormingen komen in aanmerking en kunnen elkaar aanvullen. Er is momenteel geen adviserende lijst. De organisator van het opvanginitiatief bepaalt met andere woorden welke opleidingen en vormingen in aanmerking komen.

7.1.2 Het ambt van kinderverzorger in het gewoon basisonderwijs

Het ambt van kinderverzorger valt onder de categorie **paramedisch personeel** in het basisonderwijs. In tegenstelling tot het ambt van leraar, is het ambt van kinderverzorger in het basisonderwijs niet beschreven in een beroepsprofiel of via een overzicht van beroepscompetenties. De prestatie-regeling voor personeelsleden in het basisonderwijs²⁵ vermeldt dat *kinderverzorgers in essentie geïntroduceerd werden binnen het gewoon kleuteronderwijs voor het opnemen van verzorgende taken, ter ondersteuning van de kleuteronderwijzers.*

De verschillende onderwijskoepels en het gemeenschapsonderwijs stellen een **model van functiebeschrijving** ter beschikking voor het ambt van kinderverzorger.

Wie als kinderverzorger in onderwijs wil werken, dient te beschikken over een **bekwaamheidsbewijs**. Opleidingen die leiden naar de beroepskwalificatie 'kinderbegeleider' zijn hierin opgenomen.²⁶

7.1.3 Dezelfde kinderen, verschillende visies

Begeleiders in beide functies werken (deels) met dezelfde kinderen. Zoals de bovenstaande analyse toont, bestaat er geen afgestemde visie op de opdracht, competenties en opleidingsvereisten van een kinderbegeleider in buitenschoolse opvang en in kleuteronderwijs.

De **verschillende visies op de rol van de kinderbegeleider** komen tot uiting in verschillende beleidsdocumenten:

- In het basisonderwijs spreekt men over het ambt van kinderverzorger. In beleidsteksten en regelgevende teksten ligt het accent voornamelijk op technisch-verzorgende taken.
- In de kinderopvangsector gebruikt men reeds langere tijd de term 'kinderbegeleiders' in plaats van 'kinderverzorgers'.

- In de kinderopvangsector gebruikt men reeds langere tijd de term 'kinderbegeleiders' in plaats van 'kinderverzorgers'. De brede pedagogische rol van kinderbegeleiders is sterk aanwezig in de beschrijving van het beroep.

Het ontbreken van een **gedeelde visie op het beroep van kinderbegeleider in kinderopvang en onderwijs**, bemoeilijkt het uitrollen van de combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang*.

7.1.4 Welke beleidsacties zijn nodig?

Er is nood aan een gedeelde visie op **het beroep van kinderbegeleider in kinderopvang en onderwijs**. Een gedeelde visie heeft als voordeel dat de educare-visie en pedagogische continuïteit voor kinderen en ouders beter gewaarborgd wordt.²⁷ Het kan de samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs vergemakkelijken en de uitrol van een combinatiefunctie faciliteren.

Een dergelijke gedeelde visie beschrijft de opdracht en basiscompetenties van een kinderbegeleider in kinderopvang en onderwijs. Ze beschrijft eveneens de opleidingsvereisten of bekwaamheidsbewijzen.

De beschrijving van de functie van *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* en de rollen van de kinderbegeleider doorheen de kinddag (zie 5, Combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang*: wat?), bieden alvast een vertrekpunt voor deze oefening.

²⁵ <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=9302#1-3>

²⁶ <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/bekwaamheidsbewijzen/tabel.aspx?s=ambt&niv=BaO&g=&id=8>

²⁷ Zie ook: VALUE (2020). Meer kinderverzorg(st)ers in kleuteronderwijs: hoera? Zes ankerpunten voor beleid en praktijk.

7.2 Knelpunt 2: verschillende arbeidsvoorwaarden voor het beroep van kinderbegeleider in opvang en onderwijs

Zoals hierboven reeds aangestipt, verschillen de statuten en arbeidsvoorwaarden van de beroepen in opvang en onderwijs.

7.2.1 Arbeidsvoorwaarden kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang

Het is moeilijk om een eenduidig beeld te schetsen van het **loon** van kinderbegeleiders tewerkgesteld in een buitenschools opvanginitiatief. Dit is immers sterk afhankelijk van de organisator (vzw of lokaal bestuur). Momenteel lopen de lonen sterk uiteen.

In de toekomst moet de IFIC-functieclassificatie met bijhorende barema's voor meer harmonisering zorgen in verloning. De IFIC-functieclassificatie bepaalt de verloning waarop werknemers recht hebben en biedt zo een duidelijk sectoraal loonkader.²⁸ Het onderzoek rond de IFIC-functieclassificatie in de kinderopvang loopt evenwel nog.

Het aantal **verlofdagen** waarop een kinderbegeleider in een buitenschools opvanginitiatief recht heeft, hangt opnieuw af van de organisator. Dit varieert van de 20 wettelijk bepaalde verlofdagen (vzw) tot 30 à 35 verlofdagen (gemeente of stad).

Meestal werken kinderbegeleiders noodgedwongen in **deeltijdse contracten** (19 à 23u/week). Tijdens schoolweken werkt een kinderbegeleider doorgaans in een **gesplitst uurrooster**, waarbij de kinderbegeleider uren voor en na schooltijd presteert. Tijdens de schoolvakantie hebben kinderbegeleiders vaak de kans om meer te werken in aansluitende uren.

²⁸ Voor meer info over IFIC-functieclassificatie, zie <https://www.if-ic.org/nl>

7.2.2 Arbeidsvoorwaarden kinderverzorger in het gewoon basisonderwijs

Het **loon** van een kinderverzorger in het basisonderwijs is gebaseerd op de **salarisschaal 143**.

Een voltijdse opdracht van een kinderverzorger bevat een **schoolopdracht van maximum 32 klokuren** per week. Naast deze schoolopdracht bevat een voltijdse opdracht ook oudercontacten, personeelsvergaderingen en andere opdrachten bepaald na overleg of onderhandeling in het bevoegd lokaal comité. Deze opdrachten vallen niet noodzakelijk binnen de periode van normale aanwezigheid van de leerlingen.²⁹ Er bestaan geen gegevens over hoeveel uren kinderverzorgers in onderwijs in realiteit presteren.

In de **prestatieregeling** van het ambt van kinderverzorger is daarnaast bepaald dat een aantal taken niet behoren tot het taken- en opdrachtenpakket, onder andere: voor- en naschoolse opvang, opvang van kinderen tijdens klavrije namiddagen en schoolvakanties en middagtoezicht. Een mogelijkheid is dat de kinderverzorger deze taken – naast de statutaire tewerkstelling – opneemt als contractueel of als vrijwilliger (al dan niet met een vrijwilligersvergoeding).

Een kinderbegeleider die werkt in het ambt van kinderverzorger werkt in principe enkel tijdens schoolweken en werkt niet tijdens schoolvakanties en schoolvrije dagen. Zij kunnen geen **vakantiedagen** opnemen tijdens schooluren.

7.2.3 Kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang: minder gunstige arbeidsvoorwaarden

Bovenstaande analyse toont dat de **arbeidsvoorwaarden van een kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang minder gunstig** zijn dan de arbeidsvoorwaarden van een kinderverzorger in het kleuteronderwijs.

- Een kinderverzorger in het kleuteronderwijs heeft meer verlofdagen.

²⁹ De periode van normale aanwezigheid van de leerlingen betekent: tussen de 15 minuten voor de eerste les en 15 minuten na de laatste les 's ochtends en tussen de 15 minuten voor de eerste les en de 15 minuten na de laatste les in de namiddag.

- Het urenpakket van een kinderverzorger in onderwijs is geconcentreerd tijdens schooltijd en dus makkelijker combineerbaar met het gezin. Een kinderbegeleider in buitenschoolse opvang werkt vooral wanneer eigen kinderen niet naar school zijn. Dit bemoeilijkt de combinatie job en gezin.
- Een voltijdse prestatie van een kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang bedraagt 38 uur per week. Een voltijdse prestatie van een kinderverzorger omvat een schoolopdracht van 32 uur per week. Let wel, oudercontacten, personeelsvergaderingen en andere opdrachten in overleg bepaald (zie boven) zitten hier niet in vervat.
- De verloning in onderwijs lijkt beter dan in welzijn. Het is evenwel zeer moeilijk om hier een algemene uitspraak over te doen. Er is immers geen gedeeld loonkader voor de sector van de buitenschoolse kinderopvang. Hierdoor zijn er grote verschillen in de verloning van kinderbegeleiders in de buitenschoolse opvang.

Bovenstaande factoren leiden ertoe dat de job van kinderverzorger in onderwijs voor heel wat kinderbegeleiders aantrekkelijker is dan de job van kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang. Dit draagt bij aan het schrijnende personeelstekort in buitenschoolse opvanginitiatieven en bemoeilijkt opnieuw een duurzame uitrol van de combinatiefunctie.

7.2.4 Welke beleidsacties zijn nodig?

Om de job van kinderbegeleider in beide sectoren aantrekkelijk te maken, is er nood aan **evenwaardige arbeidsvoorwaarden voor kinderbegeleiders** in kinderopvang en onderwijs. In beide settings werken kinderbegeleiders immers met dezelfde kinderen en hebben ze een belangrijke pedagogische rol.

7.3 Knelpunt 3: belemmeringen in de contractmogelijkheden van een kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang

Het DuJo-project onderzocht **verschillende contractmogelijkheden** om de combinatiefunctie van *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* in te richten. Voordelen en knelpunten van de verschillende contractmogelijkheden werden in kaart gebracht en worden in het onderstaande overzicht besproken.

De ervaringen en analyse leren dat de ideale formule om de combinatiefunctie in te richten vandaag niet bestaat. **Belemmeringen op het gebied van arbeidsrecht, financiering en organisatie** maken het lastig om de functie te realiseren. Deze belemmeringen zijn niet zomaar op te lossen. Beleidskeuzes op middellange en lange termijn zijn bepalend voor de toekomstkansen van deze functie.

7.3.1 Optie 1: meerdere contracten bij één werkgever

Kinderbegeleiders kunnen in de combinatiefunctie werken via meerdere contracten bij één bestuur, dat zowel optreedt als inrichter van de school als organisator van de (kleuter)opvang. De volgende contracten worden gecombineerd: een aanstelling als kinderverzorger in het basisonderwijs en een arbeidsovereenkomst als kinderbegeleider voor de voor-, tussentijdse en naschoolse opvang.

Voordelen

- De uren kinderopvang waarover een school beschikt, kunnen benut worden voor het realiseren van een combinatiefunctie, meer bepaald voor de uren die de kinderbegeleider presteert tijdens schooltijd.
- Er is één werkgever. Dit vergemakkelijkt het maken van werkafspraken, het samenstellen van uurroosters, de verlofregeling, de functioneringsgesprekken ...

Knelpunten

- De financiering van de personeelskost voor de (kleuter)opvang blijft vandaag een uitdaging voor scholen die zelf buitenschoolse opvang inrichten. Een school die in de toekomst beschikt over

kleuteropvang met een kwaliteitslabel, maakt op termijn kans op financiële ondersteuning van het lokaal bestuur. Het lokaal bestuur dient namelijk een deel van de financiële middelen aan kleuteropvang met een kwaliteitslabel te besteden (zie 3, BOA-decreet).

- Het inrichten van (kleuter)opvang is voor een schoolbestuur geen evidentie. Dit is een bijkomende opdracht voor de reeds overbevroegde directies. (Kleuter)opvang kwaliteitsvol organiseren is geen kleine opdracht die een directeur er even kan bijnemen. Dit omvat het uitwerken van een visie op buitenschoolse tijd, investeren in medewerkers, nadenken over de ruimten en materialen ...

7.3.2 Optie 2: meerdere contracten bij twee werkgevers

Kinderbegeleiders kunnen in de combinatiefunctie werken via meerdere contracten bij twee werkgevers. De volgende contracten worden gecombineerd: een arbeidsovereenkomst bij een buitenschoolse opvanginitiatief (vzw of lokaal bestuur) en een aanstelling als kinderverzorger in het basisonderwijs. Mogelijks worden deze aangevuld met een derde deeltijdse arbeidsovereenkomst met het schoolbestuur in het kader van middagtoezicht.

Voordelen

- Er wordt gebruikgemaakt van bestaande financieringskanalen, met name subsidies voor de organisatie van buitenschoolse opvang en uren kinderopvang.

Knelpunten

- De kinderbegeleider heeft twee werkgevers en dus twee partijen met wie afspraken gemaakt moeten worden over werkroosters, verlofregelingen, deelnames aan opleiding ... Indien de communicatie en samenwerking tussen beide werkgevers moeizaam verloopt, maakt dit de combinatiefunctie moeilijk werkbaar voor de kinderbegeleider.
- De vakantieregeling in het bijzonder is een uitdagende puzzel. Buitenschoolse opvanginitiatieven moeten tijdens schoolvakanties voldoende kunnen rekenen op de aanwezigheid van kinderbegeleiders. Voor buitenschoolse opvanginitiatieven is het dus interessant dat kinderbegeleiders verlof opnemen buiten

de schoolvakanties. Onderwijs rekent op de aanwezigheid van de kinderbegeleider tijdens schoolperioden. Vakantiedagen opnemen tijdens schooldagen is volgens de prestatie-regeling van het ambt van kinderverzorger niet mogelijk.

- Het TADD-systeem³⁰ is nadelig voor het buitenschools opvanginitiatief. Gezien de betere arbeidsvoorwaarden (zie knelpunt 2) bestaat de kans immers dat de kinderbegeleider in de toekomst volledig kiest voor de job van kinderverzorger in onderwijs.

7.3.3 Optie 3: uitleningsovereenkomst tussen een buitenschools opvanginitiatief en een school

Kinderbegeleiders kunnen in de combinatiefunctie werken via een uitleningsovereenkomst tussen een buitenschools opvanginitiatief en een school. Een kinderbegeleider heeft in dit geval een arbeidsovereenkomst bij een buitenschools opvanginitiatief. Het buitenschools opvanginitiatief (de 'uitlener') leent de kinderbegeleider voor een bepaald aantal uren uit aan de school (de 'inlener') om samen te werken met het schoolteam tijdens de schooltijd. De school vergoedt het buitenschools opvanginitiatief voor de gepresteerde uren tijdens schooltijd. Het buitenschools opvanginitiatief en de school sluiten een uitleningsovereenkomst af. In deze overeenkomst leggen beide partijen de instructies die de inlener mag geven aan de uitgeleende werknemer vast.³¹ Hierbij kan het gaan om de taken die moeten worden uitgeoefend, welk materiaal daarvoor gebruikt moet worden, het uurrooster ...

De uitlenende werkgever blijft de juridische werkgever. Dit houdt in dat de uitlener verder bevoegd blijft om bijvoorbeeld het loon te betalen en om te evalueren.

³⁰ Een kinderbegeleider die 290 dagen presteerde in het ambt kinderverzorger (waarvan 200 dagen effectief gepresteerd) en een positieve beoordeling krijgt, verwerft het recht op een tijdelijke aanstelling van doorlopende duur (TADD). Een TADD is een van de voorwaarden voor een vaste benoeming in het onderwijs. Een kinderbegeleider met recht op TADD heeft voorrang op andere tijdelijke personeelsleden die nog geen recht op TADD verworven hebben, zodra er een vacature 'kinder-zorg' vrijkomt bij het schoolbestuur of in de scholengemeenschap.

³¹ Wettelijk kader, zie: artikel 31 § 1, derde lid e.v. van de **Wet van 24 juli 1987** inzake de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid en de terbeschikkingstelling van werknemers ten behoeve van gebruikers.

Dit model is nieuw voor de Vlaamse opvang- en onderwijssector. In Nederland wordt het reeds toegepast om combinatiefuncties te creëren in het kader van een geïntegreerd kindcentrum of een Brede School.³²

Voordelen

- Het maken van afspraken omtrent de inzet van de kinderbegeleider en de bijhorende samenwerking is in eerste instantie de contractuele verantwoordelijkheid van de betrokken organisaties. Dit biedt meer garanties voor een duidelijk afsprakenkader.
- Er is één werkgever en één contract. Dit vergemakkelijkt het maken van werkafspraken, het samenstellen van uurroosters, de verlofregeling, functioneringsgesprekken ...
- Dit model biedt meer flexibiliteit om een vakantieregeling uit te werken waarbij een kinderbegeleider vakantiedagen verdeelt over schooldagen en schoolvrije dagen.
- Het hierboven genoemde nadeel waarbij een buitenschools opvanginitiatief op korte termijn een kinderbegeleider dreigt te 'verliezen' aan onderwijs omwille van het TADD-systeem, geldt hier niet. Let wel, de keerzijde van de medaille voor de kinderbegeleider is dat hij/zij geen rechten opbouwt voor een benoeming in onderwijs.

Knelpunten

- Een school kan het toegekende urenpakket kinderverzorging niet inzetten om de combinatiefunctie te realiseren. Scholen kunnen het urenpakket kinderverzorging namelijk niet omzetten in middelen. Een school kan dus geen gebruikmaken van structurele middelen om het buitenschoolse opvanginitiatief als uitlener te vergoeden voor de inzet van een kinderbegeleider tijdens schooltijd.

³² Van Berkel, J. (2007). *Combinatiefuncties realiseren. Een overzicht van de mogelijkheden en aandachtspunten*. Gouda: JSO Expertisecentrum voor Jeugd, Samenleving en Opvoeding. Eilers, R. (2011). *Combinatiefuncties: de brug tussen opvang en onderwijs? Een tussentijdse beleidsevaluatie van de pilot combinatiefuncties opvang/onderwijs*. Utrecht: gemeente Utrecht / Universiteit Utrecht. van der Linden, J., van der Grinten, M., Gramberg, P., van Aarsen, E. (2012). *Effecten van de inzet van combinatiefuncties in het onderwijs*. Utrecht: Oberon

7.3.4 Welke beleidsacties zijn nodig?

Bovenstaande analyse toont dat het flexibel inzetten van kinderbegeleiders overheen opvang en onderwijsorganisaties binnen de huidige regelgeving geen evidentie is.

De verschillende stakeholders (inclusief politieke stakeholders) uit kinderopvang en onderwijs dienen de koppen bij elkaar te steken om **oplossingen te formuleren voor de knelpunten gelinkt aan de verschillende contractmogelijkheden** om een combinatiefunctie te realiseren.

Scholen de mogelijkheid bieden om **uren kinderopvang om te zetten in werkingsmiddelen** is alvast eerste stap in die richting. Dit laat scholen met niet-ingevulde uren kinderopvang toe om een uitleeningsovereenkomst af te sluiten met een buitenschools opvanginitiatief en het opvanginitiatief als uitlener te vergoeden voor de inzet van een kinderbegeleider tijdens schooltijd.

7.4 Knelpunt 4: geen of beperkte samenwerking tussen buitenschoolse kinderopvang en onderwijs

We schetsten hierboven (zie 2, Uitdagingen van de split tussen opvang en onderwijs) uitgebreid de gevolgen van de split tussen kinderopvang en onderwijs voor kleuters, hun ouders en de betrokken medewerkers. Een kinderbegeleider die werkt in (kleuter)opvang en kleuteronderwijs kan zorgen voor meer continuïteit voor jonge kinderen en hun ouders. Tegelijkertijd is dit niet enkel een opdracht van de kinderbegeleiders. Een combinatiefunctie moet kaderen in **een breder beleid en een bredere praktijk van samenwerken aan een doorgaande lijn**. Indien er onvoldoende samenwerking is, dan kan dit de job moeilijk werkbaar maken voor de kinderbegeleider. Het invoeren van de combinatiefunctie *kinderbegeleider in kleuteronderwijs en opvang* kan dus niet los staan van acties om de samenwerking tussen (kleuter)opvang en basisonderwijs te versterken.

7.4.1 Welke beleidsacties zijn nodig?

Het afstemmen van basisprincipes, doelen en pedagogische benaderingen wordt door zowel OESO³³ als de Europese Commissie³⁴ beschouwd als een belangrijke hefboom voor het creëren van samenwerking en een doorgaande lijn tussen verschillende voorzieningen.

Opvanginitiatieven en scholen hebben uiteraard zelf een belangrijke rol in het samenwerken aan een doorgaande lijn. De Vlaamse Overheid en de koepelorganisaties uit opvang en onderwijs kunnen dit ondersteunen door werk te maken van een **gedeeld kader overheen opvang en onderwijs voor jonge kinderen**. Een dergelijk kader expliciteert de gedeelde doelen en uitgangspunten overheen opvang en onderwijs. Het verduidelijkt hoe de verschillende settings bijdragen aan de gezamenlijke doelen. Dit kader is met andere woorden een instrument om overheen settings te werken aan een doorgaande lijn.

Een eerste stap in die richting kan een **gezamenlijk standpunt** zijn over het belang en de meerwaarde van **samenwerking tussen kleuteropvang en kleuteronderwijs** in functie van een doorgaande lijn voor kleuters.

Daarnaast is er dringend nood aan een **wettelijk kader** om de **middagpauze** op een pedagogisch kwaliteitsvolle manier te organiseren. Zoals eerder geschetst, ontbreekt dit wettelijk kader. Jonge kinderen en de verschillende medewerkers zijn hiervan de dupe. Een wettelijk kader moet de inzet van pedagogisch geschoold personeel – onder meer *kinderbegeleiders in kleuteronderwijs en opvang* – mogelijk maken.

³³ OECD (2021), *Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care, Starting Strong*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f47a06ae-en>.

³⁴ Council recommendation of 22 May 2019 on High-Quality Early Childhood Education and Care Systems: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605\(01\)&rid=4](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019H0605(01)&rid=4)